

Nagypolitika és szépasszony

A császár szeretője. Castiglione grófné szerelmei, intrikái és titkai (L'amante dell'imperatore. Amori, intrighi e segreti della contessa di Castiglione): Arrigo Petacco könyvének főszereplője – amint azt hozzá illően csábító és izgalmas címe sejteti – a romantika korának ízig-vérig romantikus leánya volt titokzatos személyiségével, szenvedélyes természetével, viharos életútjával, drámai kapcsolataival, ambivalens hírnevével, legendás emlékével, nyugtalanító utóéletével. „Az olasz egység történetének legvitatottabb, legellentmondásosabb és legigézőbb hősnőjét” (3. o.) hiába keressük Giovanni Spadolini Risorgimento-könyvpantheonjának nőalakjai között (*Gli uomini che fecero l'Italia*, Longanesi, Milano, 1993), kiemelt helyen és terjedelemben tárgyalja viszont Antonio Spinosa honleány-portrécötete (*Italiane. Il lato segreto del Risorgimento*, Oscar Mondadori, Milano, 1996, 255–274. o.).

Virginia („Nicchia”) Oldoini, a piemonti Francesco Verasisnak, Castiglione grófjának felesége (1837–1899), „az évszázad legszebb nője” (11. o.) elsősorban éppen kivételes vonzereje lévén lett a nagypolitika férfijátszmájának sakkgurúja (királynője?) és primadonnája egyszerre. Gyermekkorában nemesi származású szülei elkényeztették, zsenge kamaszlányként szépségéért az érett férfiak már körüludvarolták, tizenhat éves korában megkötött, minden szempontból korai és elsietett házasságában nem volt köszönet és szerelem sem, legalábbis őt viszonzatlanul imádó férje iránt, annál több féltékenység, veszekedés és hűtlenség. Számos – „egy szörszálhasogató életrajzírója szerint” negyvenhárom – szeretője közül kiemelkedett a Savoia-király, II. Viktor Emánuel (201. o.). Paradox módon az életét és halhatatlanságát meghatározó „végzetes ember” (a kortárs írófejedelmet, Manzoni-t idézve) az a férfi volt, akit a legkevésbé (sem) bűvölt el a „delnő” (hogy ezúttal meg Jókai szavával éljünk): távoli rokona, Cavour. A torinói államférfi, Viktor Emánuel miniszterelnöke, az egységes Olaszország Mazzini és Garibaldi mellett harmadik „alapító atyja” idealizmusát realpolitikával párosította, nemzetegyesítő, honfelszabadító stratégiáját machiavellista

eszközökkel sem habozott szolgálni. Politikai-diplomáciai génusza III. Napóleon francia császárban fedezte fel az olasz függetlenség lehetséges támogatóját, szövetségesét. Félelmetes emberismerete pedig képes volt átlátni egyfelől a nőfaló „kis Napóleon” (69. o.), másfelől Castiglione grófné „egocentrikus, önimádó... hiú, korlátolt, csökönyös, önző, neveletlen” (24. o.) és általa még más hasonló jelzőkkel is lepingált jellemének azon tulajdonságait, melyek fel- és kihasználásával a két embert egymással, viszonyukat pedig a maga és a Risorgimento „stratégiai céljaival” (46., 47. o.) összefűzhette. A Cavour és II. Viktor Emánuel által „a Szárd Királyság titkos diplomáciájába besorolt” (55., 58., 80. o.) Castiglione grófné titkos megbízatása, „harc feladata”, „gróf Cavour tisztességtelen ajánlata” (55. o.) az volt, hogy bájaival csavarja el a Második Császárság kikiáltójának fejét, elcsábítva öfelségét az olasz nemzeti ügy javára is (48–62. o.). Antonio Spinosa szerint „Cavour a legközvetlenebb munkatársainak azt mondta, habár Virginia küldetése az érvényes erkölcsiség szempontjából kifogásolható, az olasz ügy céljait tekintve áldásos” (263. o.). A cél szentesíti az eszközt...

Az Imperátor meghódítása a „férfiakat hipnotizáló” (71. o.) szépaszornynak tökéletesen sikerült 1856 júliusában. Egy udvarhölgy, Madame de la Pagerie így írt: „A császár immár nem volt házának ura, csupán a gyönyörű olasz nő szépségének elbűvölt imádója. Mintha megfélemlített volna Európa-szerzte emlegetett szerelmi házasságáról. Ami a grófnőt illeti, nekem olyan személynek tűnt, aki nyugodt, hideg, felkészült arra, hogy irányítsa érzelmeit anélkül, hogy eltántorodna kitűzött céljától.” (99. o.). Az első éjszaka (pontosabban rövidke fél óra) intim történeteit, „végzete beteljesülését”, Virginia „élőszóban” elmesélt vallomása nyomán, egyes szám első személyben, barátnője Tiesey-Chatenoy márkinő jegyezte le és hagyta az utókorra; az életrajz teljes terjedelmében közli (109–112. o.).

Petacco sem tudja pontosan felmérni, kimutatni, dokumentálni, bizonyítani, mekkora szerepe volt Itália szépének III. Napóleonnak a második függetlenségi háború során tanúsított olaszbarát magatartásában, abban, hogy Eugénie császárné féltékenysége és intrikái, az 1857. április 2-i „gyanús” és rejtélyes „álmerénylet” és kegyvesztettsége (113–122. o.), a Felice Orsini-féle 1858. január 15-i „nyilvánvaló merénylet” – amelyet Petacco teljesen megalapozatlanul „mazziniánus terroristáknak” ró fel (123–128. o.) – és szövetségesi ingadozása dacára a francia uralkodó az olasz nemzeti ügy mellett, az osztrák megszállók ellen harcolt.

Küldetése beteljesülésével „Nicchia” kegyencnőből, nem hivatalos „császárnéból” (112. o.) a párizsi szalonok királynőjévé, Párizs divatdiktátorává, a franciaországi festők és fotóművészek rajongott főmodelljévé alakult

át. „Hullámhegyek és hullámvölgyek, vereségek, visszavágások, menekülések, száműzetések és diadalmas visszatérések közepette Castiglione grófné egész Párizst uralta tucatnyi évig. Nagyvilági sikere egybeesett a Második Császárság fennállásával, mely 1870-ben ért véget a sedani porosz győzelemmel.” (169. o.). Erről az irodalomtörténésznek egy udvariatlan párhuzam jut eszébe, persze „mutatis mutandis”: Nana „tündöklése és bukása” Zola regényében.

A háborús és forradalmi Párizsból szülővárosába, Firenzébe, az újdonsült Olasz Királyság ideiglenes fővárosába és La Speziába, gyermekévei városába menekült. Kemény hangú levelet írt a császári szeretőjét legyőző és fogságba ejtő Bismarcknak, a „Vaskancellárnak”: „Napóleonnak a veséjében van kő, Önnek a szívében és az agyában.” (219. o.) A francia Harmadik Köztársaság elnöke, Thiers „nem felejtette el, mit tett a grófné Firenzében a szegény megalázott Franciaországért” és visszahívta Párizsba. A párizsi ősz még hozott olykor „tündöklő napokat”, csillogást, szerelmi hevületeket is, ám ez már az „alkony” volt (228-249. o.), utolsó sugara csupán halovány visszfényei a győzedelmes ifjúság fényözönének.

A „régí dicsőség” elvesztéséért nem kárpótolta a grófnét hazája hálája sem. „Az emberiség legerkölcösebb és legszemérmesebb korszakában” (Szerb Antal), a XIX. században nem kanonizálta, nem kanonizálhatta honleány-hősnővé, „alapító anyává” Olaszország, melynek megszületésében, a szókimondó Urbano Rattazzi kormányfő nem épp „viktoriánus” („ottomanescos”), kevésbé lovagias kifejezését citálva, a szívtipró Virginia „arany ölének” (vulva d’oro, 3. o.) is szerepe volt.

Arrigo Petacco: L’amante dell’imperatore. Amori, intrighi e segreti della contessa di Castiglione (A császár szeretője. Castiglione grófné szerelmei, intrikái és titkai), Oscar Mondadori, Milano, 2010, 256 o.

Madarász Imre